

AFLICCIONS A SANT FRANCESC I SANTA CLARA DE VIC

JILL R. WEBSTER
St. Michael's College
University of Toronto
(Canada)

Els primers anys del segle XV varen iniciar una nova època a la ciutat de Vic que es va veure unificada l'any 1409 gràcies a les paus imposades, entre les dues bandes contràries, per Sant Vicent Ferrer que havia predicat el perdó i la concòrdia i establert una norma de vida a fi de mantenir la tranquil·litat¹. La pau va durar uns anys, però poc sabien els vigatans que els mals de cap els havien d'arribar per una altra via, és a dir, pels mateixos convents que tan bon exemple havien donat en anys anteriors. No pretenem abordar els problemes de l'època que afectaven els religiosos, sinó tan sols situar el nostre document relatiu a Santa Clara i els disturbis al convent de Sant Francesc dins el panorama general. Tant els documents sobre Santa Clara com les altres notícies referents a Sant Francesc procedeixen dels arxius de Vic, el de l'Ajuntament i el de la Cúria Fumada del Palau del Bisbe.

El convent dels franciscans va ser fundat al segle XIII amb gran entusiasme, però quan volien establir un convent de monges, hi hagué dificultats per a trobar un terreny idoni a la ciutat. Principalment, l'indret que havien triat en els barris de Sentfores i Cestanyol era una propietat municipal per a l'ús de la comunitat i els consellers varen posar entrebancs

¹Eduard JUNYENT, *La ciutat de Vic i la seva història*, Barcelona, Curial, 1980, pp.139-140.

"Anuario de Estudios Medievales", 28 (1998)

quan es va proposar la fundació del convent de Santa Clara allí. Finalment, el convent va poder edificar-se l'any 1383 en el barri de Puig de Reig, ara conegut com Santa Clara la vella, quasi un segle i mig després de l'establiment de Sant Francesc². L'any de la fundació del monestir per a les monges no era massa propici pel seu benestar; existien a Catalunya epidèmies, crisi econòmica, bandositats i altres disturbis, i la ciutat de Vic vivia una època d'intranquil·litat.

Les dificultats varen créixer al final del segle XIV i al començament del XV, accentuades per la pobresa i els estralls deixats a Catalunya pels terratrèmols dels anys 1427 a 1428. Una carta dels consellers del mes de maig de 1427, dirigida a Mestre Pere Vilardell, de l'Orde dels Frares Menors (el mateix que estava present a l'hora de les deposicions sobre Sor Eulàlia), demanava que els frares preguessin per la ciutat de Vic a l'hora de la seva tribulació i especialment a causa dels terribles i continuats terratrèmols; i que observessin les normes establertes per Mestre Mateu de Sicília³. Mestre Mateu o Fra Matteo d'Agrigent (escrit Gergent pels consellers) era molt buscat per la seva gran capacitat de predicar. Efectivament, l'any 1427 els consellers de Vic varen confiar a dos ciutadans la missió d'anar a parlar amb ell, amb motiu de demanar-li la seva presència a Vic. No obstant, la situació de la ciutat no era favorable al benestar de la cosa pública i, al principi de l'any 1428, potser impulsats per l'esperit regnant i la indignència causada pels terratrèmols, uns framenors varen perpetrar un robatori a Sant Francesc⁴. Citem del document escrit pels consellers: "Per relació d'alguns dignes de fe a nosaltres feta, havem entès a dir que, del monastir de Framenors d'aquesta ciutat, per alguns ne són stats presos e trets alguns joels, e entre los altres los següents, ço és una custodia, e un peu de la vera creu, e unes canadelles d'argent". Dos mesos després, les joies no havien estat retornades al monestir, però una carta del 19 agost 1430 confirma la identitat dels lladres —uns conventuals de Sant Francesc. Havien penyorat les coses robades per a disposar de diners⁵. Un any després, una altra carta ens fa saber que els framenors eren molt pobres i que, l'any 1431, la

²Jill R. WEBSTER, *Els Menorets: The Franciscans in the Realms of Aragon from St. Francis to the Black Death*, Toronto, Pontifical Institute of Mediaeval Studies, 1993, p. 229.

³AHMV, I, *Cartes de 1424 a 1438*, fol. s.n., 18 maig, 1427.

⁴*Ibidem*, fol. s.n., 19 març, 1428.

⁵*Ibidem*, fols. s.n., 8 maig, 1428 i 19 agost, 1430.

situació s'havia agreujat de tal manera que els consellers de la ciutat donaren 30 florins al convent, perquè patien "molt e fort gran indigència"⁶. Aquesta no fou l'única ocasió que els consellers donaren la quantitat de 30 florins als fraimenors; tornaren a concedir la mateixa quantitat l'any 1456, quan varen saber que el convent havia fet "molt gran despesa"⁷. Cap a l'any 1450, el convent de Sant Francesc va ser qualificat pels consellers com "tant antich" i quasi totalment arruïnat, constituent un gran perill pels seus habitants i suposem que, a causa del mal estat dels edificis, els frares havien començat a reparar i renovar la fàbrica⁸. El perill no es trobava tan sols en la fàbrica del convent; pel contingut de la carta, és evident que la qualitat dels frares havia baixat considerablement, i que els consellers volien posar-hi remei, un remei que ja hem observat en altres ocasions: designar un frare distingit —en aquest cas, Mestre Joan Llobet, probablement germà de l'abadessa de Santa Clara. La seva tasca seria la reforma del convent i dels costums dels conventuals, molt sovint en aquella època difícil de realitzar.

La pressió de les municipalitats per a retenir els seus frares predilectes, Fra Joan Llobet entre aquests, era continua i es va accentuar en el segle XV a causa de la poca vocació que tenien molts frares. Fra Joan Llobet era gran predicador i els consellers confiaven que si ell romania a Vic, les seves sacratíssimes predicacions, doctrines evangèliques i singulars miracles fets per ell en anys anteriors serien suficients perquè el poble ajudés a la reparació de la fàbrica del convent que es trobava "en punt d'enderrotatge"⁹. Els consellers, afligits per la "tribulada ciutat" de Vic varen escriure diverses vegades sobre l'antiguitat i espiritualitat del convent de Sant Francesc i la necessitat de retenir Mestre Llobet, una interferència en els afers interns de l'Orde molt freqüent a l'Edat Mitjana¹⁰. El llenguatge emprat pels consellers manifesta el pànic que tenien; qualificaren alguns dels conventuals que causaven disturbis com a "diabolics".

El convent de Santa Clara l'any 1425 estava dotat d'una notable abadessa, Sor Maria des Llobets¹¹. No obstant, el monestir de les clarisses

⁶AHMV, *Acords 1421 a 1431*, I, fols. 79, 95 (20 novembre, 1429 i 17 novembre, 1431).

⁷*Ibidem*, II, fol. 109v, 1 juny, 1456.

⁸AHM, Vic, *Cartes 1450-1458*, fol. s.n., 31 agost, 1450. Carta dirigida a Mestre Joan Llobet (de l'Orde dels Frares Menors).

⁹*Ibidem*, fol. s.n., carta del 14 novembre, 1450.

¹⁰*Ibidem*, fol. s.n., carta de 6 octubre, 1450.

¹¹AHMV, *Cartes de 1424 a 1438*, fol. s.n., carta del 13 setembre, 1425.

no era exempt dels problemes de la societat vigatana. Al monestir hi havia una monja, Sor Beatriu Plassa, que semblava "discòrdies, zitzànies e sadicions" entre les altres monges. El remei proposat pels consellers era de fer-la fora de Santa Clara de Vic, traslladant-la a un altre lloc, és a dir, a un convent on la seva reputació no danyés el bon nom de la ciutat de Vic. Malgrat això, Sor Beatriu es trobava a Vic l'any següent, tot manifestant que la petició de la municipalitat no havia estat acceptada per l'Orde¹². El cas de Sor Beatriu no va despertar tant d'interès entre el públic com el de Sor Eulàlia uns anys abans¹³. Pel que va succeir, sembla que Sor Eulàlia era innocent de la ignomínia que li va ser imputada per alguns ciutadans. El document, un procés oficial destinat a estudiar a fons la veritat o la falsedat de les males llengües, és llarg i complicat, però pel seu interès l'inclouem en la seva totalitat. El seu contingut indica que la bona reputació que tenien les monges fins aquella data, per algun motiu, estava en dubte, no necessàriament pel comportament d'elles mateixes sinó per l'ambient general que regnava a la ciutat de Vic.

La fama pública, qualificada com "orta de personas malívolas e malvadas", va fer escampar una notícia segons la qual, feia pocs dies, Sor Eulàlia, filla d'En Pere Sayol, teixidor, havia parit o estava embarassada d'un fill o d'una filla. Ella va negar la sedició i com que "la [seva] veritat, innocència i bona fama" eren conegudes per tothom, l'abadessa del convent, Sor Maria des Llobets, volgué que es fessin proves a fi de descobrir la veritat. La pobra monja va haver de sotmetre-s a un examen mèdic, fet per "metges sperts en lo dit acta", i dones fiables. Si se l'hagués trobat culpable, hauria estat castigada segons la disciplina del seu Orde. Acabada la sèrie de proves, Sor Eulàlia va ser declarada verge i, per consegüent, innocent. Dit això, un dels metges va manifestar la possibilitat que la monja hagués mort l'infant, bé que no podia confirmar-ho. Ens preguntem quin motiu tenia la gent per a difamar Sor Eulàlia de tal manera, si ella tenia tan bona fama? És que el seu pare havia fet alguna mala jugada a un conciudadà? O seria que alguns volien desprestigiar l'Orde de Santa Clara en benefici propi? No podem donar cap resposta a aquestes preguntes, atesa la poca informació que tenim.

¹²*Ibidem*, fol. s.n., 7 setembre, 1426.

¹³ACFV, Notari 769, Gabriel Estanyol, 1413-1416, fols .63r-67r.

En aquest treball, tan sols hem mencionat els Franciscans i les Clarisses, però sabem que els altres ordes també patien del mateix malestar i manifestaven una manca de serietat; sabem també que el Cisma d'Occident havia dividit l'Orde de Nostra Senyora del Carme i l'Orde dels Frares Menors, i que alguns conventuals veien la solució dels problemes en la reforma dels costums, és a dir, un retorn a l'ascetisme anterior. Evidentment, el poble no es va poder lliurar d'aquell ambient, i no tindria res d'estrany que la gent de Vic se sentís traïda pels que fins llavors havien donat exemple, ajudant a mantenir la pau i la tranquil·litat a la ciutat. En resum, creiem que es podria buscar l'explicació de l'extraordinari incident relacionat amb Sor Eulàlia en la poca fe en els religiosos i en la decepció i confusió que existia a Catalunya al principi del segle XV.

DOCUMENT

1414, maig, 3.

Declaracions emeses per persones seleccionades davant d'un notari públic sobre la culpabilitat o innocència de Sor Eulàlia Sayol.

ACF 769 1413-1416, Notari Gabriel Estanyol, ff.61r-67r.

Noverint universi quod die Mercurii qua computabatur vicesima tertia mensis Madii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quartodecimo, in presencia mei Gabrielis Stanyol, notarii publici Vicense inf(ſ)rascripti; et in presencia eciam honorabilium et providorum virorum, dominorum Bartholomei de Solerio, licenciati in legibus, Jacobi Taulats, Guillermi de Blanchafort, canonicorum, F(ſ)rancisci de Cuspineda, draperii et Salvatoris Codina, notarii civium Vicense, testium ad hec vocatorum specialiter, et assumptorum, necnon et plurium eciam aliorum in multitudine copiosa, venerabilis Jacobus de Vidobono, jureperitus civis Vicense, nomine ut asseruit, et pro partes reverendissime Sororis Marie des Lobets, abbatisse monasterii beate Clare civitatis Vicense, presentis et audientis, et non contradicentis; et Sororis Eulalie dez Sayol, monialis eiusdem monasterii, et Petri Sayol, textoris panorum lane eiusdem civitatis, patris dicte Sororis Eulalie, presencium, volencium et consencencium, constitutus personaliter coram reverendo patre domino fratre Petro de Vilardello, magistro in sacra pagina et vicario, reverendi in Christo patris; et domini (domini) fratris Johannis, generalis Ordinis Minorum Sancti F(ſ)rancisci et Ordinis Sancte Clare, ministri; et venerabilis Petro Marchi, procuratore in partes superiori sive de Montecatheno, civitatis Vicense, pro egregie et expectabili viro, domino Comite Fuxi et Vicecomite Castriboni dominoque dicte partis; et honorabilis Petro de Solerio, Poncio Aoloeti et Jacobo de Cumba, consiliariis unacum venerabile Berengario Folcrandi ab hoc actu absente; et Petro Michaelis in presente parte hoc anno civitatis Vicense personaliter receptis inquadam aula domus heredum Martini Manso quondam jureperiti Vicense, quam ipsam heredes habent in dicta partes de Montecatheno eiusdem civitatem, et in qua domo dicta domina abbatissa una cum aliis monialibus suam fovebat habitacionem.

Exposuit coram superius et inferius nominatis, et dicta copia gencium, verbo et prime dictum notarius scribero requisivit et fecit nomine, ut dicitur,

prefatus domine abbatisse ipso distincte, et de verbo ad verbum ordinate; et me, dicto notario, scribentes hec verba sequenciam:

"Com sia stada fama pública per tota la ciutat de Vich, la qual és orta de personas malvolas e malvadas, que Sor Eulàlia, filla d'en Pere Sayol, teixido[r], haia parit o infentat fill, o filla, pochos dies ha passats en casa del dit Pere Sayol; e com la dita Sor Eulàlia sia quitia i ignocent de la dita infàmia; e per ço que la veritat, i la ignorància, i bona fama de la dita Eulàlia sia notòria a tothom, perquè la reverent Sor Maria de Lobets, abedessa del monastir de Madona Sancta Clara de la ciutat de Vich, instan[t]s i requirents la dita Sor Eulàlia, i lo dit Pere Sayol, para d'aquella, major instància que pot ne sap, vos, reverent pare Mestre Pere de Vilardell, vicari del reverent F(f)ra Johan, general ministre de l'Orda de Sent F(f)rancesch i de Senta Clara, per interés i bona fama del dit monastir i purgació d'aquell, i de la dita jussan(i)a aposada contra la dita Sor Eulàlia; que aquella sia rogada i sperimentada per dones honestes, notables i ydoneas, i sperts en tal acta, per los honorables consallers de la dita ciutat, regidors i patrons del dit monastir, elegidors per los dits honorables consallers, o en altra manera per metges sperts en lo dit acta, a arbitració dels dits honorables consellers, la dita Sor Eulàlia ésser rogada i sperimentada ella haver consabut i infantat, sagons és fama pública. I si aquella serà trobada colpab(b)la en les dites coses, ésser ponida i castigada, sagons sos demèrits [i] statuts de la dita Orda, o en altra manera per dret e per justícia deg[u]é ésser punida i questigada, per ço que a la dita Sor Eulàlia sia questich, e totes les altres semblants cosas acceptar volents, sia eximpli. En altra manera si la dita Sor Eulàlia serà trobada ignocent, o sens culpa sobre la dita inf(f)àmia, demana i requer aquella i lo dit monastir ésser porgada, he axí com (insenta i ignocenta ésser absolta, i de tot desl[]jurada *de quibus etc.*, tot quot etc., per vos, *notarius etc.*"

Quaquidem requisicione facta, predictis reverendo vicario, venerabili procuratori et honorabiles consiliariis jam superius nominatis in continenti, in presencia scilicet mei dicti et inf(f)rascripti notarii, et testium inf(f)rascriptorum ac dicte copie gencium, dicta Soror Eulàlia pro purgacione, ut dixitur, sue fame sub similibus verbis quibus supra requisivit dictum reverendum vicarium ut ea facere sperimentarii, non solum super dicta infamia, sed eciam super virginitates, quem parata erat stare experimentacioni mulierem et medicorum per dictos dominos consiliarios eligendorum vel alias, ad arbitrium eorum, et secundum quod per jus et justiciam in similibus sit fiendum.

Quibus omnibus predictis sit gestis, dictus reverendus vicarius in presencia scilicet mei, dicti et inf(f)rascripti notarii, et testium (al) superius nominatorum, et dicte copie gencium attendens, dictas requisiciones fore justas et consonas racioni et super predictis justes ac veritates, volens, ut dixitur, procedere attento quod mulieres et medici qui dicta sperimenta facere debent non sunt, ut dixitur, eius jurediccionis, pro tanto requisivit in subsidium jus[s]ane sine derogacione tamen et prejudicio privilegiorum Ordinis Sancti F(f)rancisci et Sancte Clare, quibus per

presentem actum nullomodo vul(l)it fratri prejudicium dominum honorabilem Petrum Marchi, procuratorem predictum, quatenus comp(p)ellerent aliquas providas et honestas mulieres in predictis expertas, et medicos, ut predictam Sororem Eulalam rogarent et experimentarent, et veram relacionem de eisdem que viderint et cognoverint, facerent medio juramento vel alias, prout in similibus est fieri assuetum.

Qua requisicione facta, in continenti, dictus venerabilis Petrus Marchi, procurator, qui supra re[s]pondens, dixit hec verba vel similia; in effectu quod ipse erat presto et preparato compelleretam medicos quod mulieres inf(f)ra suam iurisdictionem existentes, et predictos honorabiles consiliarios nominandos ad experimentandum et examinandum moniales predictam, de consilio tamen, ut dicitur, sui iudicis ordinarii, sine prejudicio tamen sue iurisdictionis, cui nullo modo per presens publicam instantem intendebat, ut dicitur, prejudicatum.

Et, in continenti, honorabiles consiliarii nominarunt et elegerint pro dicta experimentacione sive examinacione fienda magistrum Johannem Mode, fisicum, et magistrum Petrum de Canterello, siurgicum; et dominam Agnetem uxor quondam Raymundi Ocello; et dominam Elicsendem uxorem Bernardi Pol quondam; et dominam Eulalam uxor Petri de Manso quondam notario; et dominam Constanciam uxor F(f)rancisci de Gradu, bosserii; et dominam Mariam uxor Bernardi Dolcet; et dominam F(f)ranciscam uxorem Petri Truytol.

Quibus nominacione et eleccione per dictos honorabiles consiliarios factis predicti experimentacionis tam medici quam mulieres recusantes predictam monialem experimentari, ideo Deo dictus honorabiles procurator instantibus et requirentibus predictis honorabiliis consiliariis imposuit predictis medicis et mulieribus penam quinquagintam libras Barchinonensium, ut predictam Sororem Eulalam experimentarent. Qua pena inposita, in continenti, dicti medici et mulieres jurarunt ad sanctam et quatuor evangeliam manibus eorum corporaliter tacta, quod secundum Deum et eorum bonas questias omnibus timore, favore et accioni, et corrupcione postpositis dictam monialem experimentarent.

Quo juramento prestito presentibus omnibus predictis, et dicta copia gencium, dictes mulieres electe ad predictum experimentum faciendum intrarent extemplo in presencia mei, dicti et infrascripti notarii, et testium infrascriptorum, et dicte copie gencium in cameram dicte reverende domine abbatisse, et processerent ad experimentandum predictam Sororem Eulalam monialem.

Et facta dicta experimentacione per dictas mul(l)ieres, ipse eadem venerabiles mulieres una cum dicta Sorore Eulalia de Sayol, exiverunt a camera dicte reverende domine abbatisse, in quam ut supra pateret, intraverant propter dictam experimentacionem fiendam. Quibusquidem mulieribus interrogatis per predictos reverendum vicarium, venerabilem procuratorem et honorabiles consiliarios, ipse mul(l)ieres predictis honorabilibus interrogantibus coram me, dicto notario, et inf(f)rascriptis testibus, et dicta multitudine gencium, dixerunt ipsas vere

experimentasse predictam Sororem Eulaliam successive autem continuando presens negocium dicto eodem instanti non convertendo ad alios actus, predicti reverendus pater dominus Petrus de Vilardelo, vicarius; venerabilis Petrus Marchi, procurator; et honorabilis Bernardus de Cosis, licenciatus in decretis, iudex ordinarius Curie dicte partis sup(erioris) sive de Montecatheno, predicto domino comit(ite) et prenominati venerabili cons(iliarii), unacum quibusdam aliis, intrarunt una cum dicta domina Agnetes, uxor dicti quondam Raymundi Ossallo, una ex mulieribus predictis que predictam Sororem Eulaliam experimentaverant intus cameram predictam dicte reverende domine abbatisse. Et clausa janua dicte camere, dicti reverende dominus vicarius et honorabilis iudex interrogarunt predictam dominam Agnetem super dictam experimentacionem. Quequidem domina Agnes que predictam juravit ad Sanctam Dei quatuor evangelia dicere veritatem quam sciat in et super dicta experimentacione, deposuit in modum sequentes.

Dicta domina Agnes, uxor dicti quondam Raymundi Ossallo, testes jurata et interrogata dicere veritatem quam sciat super dicta(m) experimentacione(m) qua(m) fecit una cum aliis predictis mulieribus, consociis suis, absentibus a presenti deposicione; super qua experimentacione fienda fuit electa per dictos venerabiles consiliarios, et nominata per dictum Petrum Sayoll et Sororem Eulaliam eius filia. Et fuit interrogata super dicta experimentacione per predictis reverendum dominum vicarium et honorabilem iudicem sub forma sequenti; scilicet, si dicta Soror Eulalia Sayolla erat virgo, nec si conseperit, nec peperit. Et ipsa domina Agnes respondet, dixit que "verament la dita sor Eulàlia és stada asaguda sobre un lit, e dix que ella, depositant-li, ha axaguades les faldes fins alt a les mamelles, e ella depòs ha-li palpades les mamelles, i les li ha mu[n]yides si hi esquera llet. E ha trobat la dita depositant que no n'isqué l[et], ni ella depòs *non* li'n pogué creura. E palpà-li lo ventre, e li veyé si la dita Sor Eulàlia lo havie trencat. E li veyé la natura, e trobà aytant com la dita depositant ha pogut conèxer que la dita Sor Eulàlia era verga i incorrupta, que null temps la dita Sor Eulàlia no ha consabut ne parit infant."

Generaliter autem interrogata si fuit instructa, docta, corrupta vel subornata et dixit quod non. Interrogata si depositant in predictis prece, precio, amore, timore et rancore aut mala voluntate, et dixit quod non. Interrogata si est de parentela vel affinit(ate) cum dicta Soror Eulàlia, et dixit quod non. Fuit sibi electa et perseveravit in eisdem. Qua deposicione facta, dicta domina Agnes foras exivit.

Et vocata dicta domina Elicsendi, uxor dicti Bernardi Poll, intravit intus dictam cameram que iuramentum juravit, deposuit sub forma sequenti; dicta domina Elicsendis, uxor dicti Bernardi Poll, testes jurata et interrogata dicere veritatem quam sciat super dicta experimentacione qua fecit una cum aliis mulieribus, consociis suis, absentibus a presenti deposicione. Fuit predicta electa ut supra patet, et nominata per dictos Petrum Sayoll et dictam Sororem Eulaliam eius filiam. Et super dicta experimentacione fuit interrogata per dictos reverendum dominum vicarium et venerabilem iudicem sub forma sequenti; scilicet, si dicta Soror Eulàlia

erat virgo, et si conseperit nec peperit. Et dixit ipsa domina Elicsendis "que ella ha palpades he vistes les mamelles a la dita Sor Eulàlia, i vist lo ventre, mas que no li ha volgut veure la natura perquè com ja s'o havie amprés quant prestà lo sagrament. *Et dix* la dita dona Elícsen, que per ço que ha vist, no creu que la dita Sor Eulàlia haga consabut ni infantat, com les dones qui han infantat comunament li isquen l[]et o ayg[u]a de les memelles".

Generaliter interrogata si fuit instructa, docta, corrupta vel subornata, et dixit quod non. Interrogata si deposuit in predictis prece, precio, amore, rancore aut mala voluntate, et dixit quod non. Interrogata si est de parentela vel af(f)initate cum dicta Soror Eulalia, et dixit quod non. Et facta dicta deposicione, dicta domina Elisendis foras exivit.

Et vocata dicta domina Eulàlia uxor dicti Petri de Manso, quondam notario, intravit intus dictam cameram que juramentum juravit et deposuit sub forma sequenti; dicta domina Eulàlia uxor dicti quondam Petri de Manso notarius, testes jurata, et juravit dicere veritatem quam sciat super dictam experimentacionem quam fecit, una cum aliis predictis mulieribus, consociis suis, absentibus a presenti deposicione, super qua experimentacione fienda fuit electa per dictos honorabiles consiliarios, et nominata per dictum Petrum Sayoll et Sororem Eulalia[m] eius filia[m]. Et fuit interrogata per dictos reverendum dominum vicarium et venerabilem iudicem sub forma sequenti; scilicet si dicta Soror Eulalia Sa[y]olla erat virgo, nec si conseperit vel peperit. Et dicta domina Eulalia respondens, dixit "que verament la dita Sor Eulàlia és stada ajaguda sobre un l[]it. E li són stades exegudes les faldes fins alt a les mamelles. E la dita Eulàlia deposant, ha-li palpades les mamelles i mu[n]y[i]des aquelles si n'isqueren l[]et (h)e ha trobat la dita dona Eulàlia depós que no n'isqués let ni li pusqueren traura. E palpà-li lo ventre e (l)li veyere(n) si la dita Sor Eulàlia lo tenia trencat. E li veyé la natura, e trobà la dita dona Eulàlia deposant haytant com ha pogut, conèxer que la dita Sor Eulàlia null temps ha consabut ni infantat. Empero, dix la dita deposant que no's sap si la dita Sor Eulàlia és verga (Ms.vergo) o no, car, dix ella, deprés que no creu que ella ho[m] conegués.

Generaliter autem interrogata si fuit instructa, docta, corrupta vel subornata, et *dix* quod non. Interrogata si deposuit in predictis prece, precio, amore, timore, et rancore aut mala voluntate, et dixit quod non. Interrogata si est de parentela vel af(f)initate cum dicta Soror Eulàlia, et dixit quod non. F(f)uit sibi electa, et perseveravit in eisdem. Quaquidem deposicione facta dicta domina Eulalia, uxor dicti Petri de Manso, foras exivit.

Et vocata dicta domina Constancia, uxor dicti F(f)rancisci de Gradu, intravit de intus dictam cameram que juramentum juravit per Sancta Dei quatuor evangelia sub forma sequenti; dicta domina Constancia, uxor dicti quondam F(f)rancisci de Gradu, testes jurata et interrogata dicere veritatem quam sciat super dicta experimentacione qua[m] fecit una cum dictis mulieribus, consociis suis, absentibus a presenti

(apresenti) deposicione, super qua dicta experimentacione fienda fuit electa per dictos honorabiles consiliarios, et nominata per dictum Petrum Sayoll, et Eulaliam eius filiam. Et fuit interrogata per dictum reverendum dominum vicarium, et venerabilem iudicem sub forma sequenti; scilicet, si dicta Soror Eulalia erat virgo, nec si conceperit nec peperit.

Et dicta domina Constancia repondens, dixit "que verament la dita Sor Eulàlia és stada ajaguda sopra un l[i]it. E són-li stades exegudes les faldes (Ms.fauls) fins alt a les mamelles. E ali palpades les mamelles, et mu[n]y[i]des aquelles si n'isquera let. E ha trobat ella deposant, que no n'isqué l[i]et, ne ella deposant pogué traure. E palpà-li lo ventra, e li veyere si la dita Sor Eulàlia lo tinguere trencat. E li veyere la natura, e trobà aytant en la dita deposant, ha pogut conèxer que la dita Sor Eulàlia era verga e incorrupta, e que null temps ha concebut, ni *peperit* infant". Generaliter autem interrogata si fuit instructa, docta, corrupta vel subornata, et dixit quod non. Interrogata si deposuit in predictis prece, precio, amore, timore, rancore, aut mala voluntate, et dixit quod non. Interrogata si est de parentela vel af(f)init(t)ate cum dicta Sorore Eulalia, et dixit quod non. F(f)uit sibi electa et perseveravit in eisdem. Quaquidem deposicione facta, dicta domina Constancia foras exivit.

Et vocata dicta domina Maria, uxor dicti Bernardi Dolcet, intravit intus dictam cameram que juramentum juravit ad Sancta Dei quatuor evangelia, et deposuit sub forma sequenti; dicta domina Maria, uxor dicti Bernardi Dolcet testes (Ms.testis) jurata et interrogata, dicere veritatem quam sciat super dicta experimentacione qua[m] fecit unacum aliis mulieribus, consociis suis, absentibus a presenti deposicione; super qua experimentacione fienda fuit electa et nominata per dictos Petrum Sayoll et Sororem Eulaliam. Et fuit interrogata per dictos reverendum dominum vicarium, et venerabilem iudicem sub forma sequenti; scilicet, si dicta Soror Eulalia Sayola erat virgo, nec si conceperit, nec peperit. Et ipsa domina Maria respondens, dixit "que no la ha palpada, mas ha-li vistes les mamelles, i lo ventre, i la natura, i ha vist que algunes de ses company(an)es han palpada i regonaguda la dita Eulàlia, i per ço que ha vist, diu ella deposant, que tant com pot haver conaxença, no ha conçabut ne infantat, mas que no ha regonegut si es verga o no."

Generaliter interrogata si fuit instructa, docta, corrupta vel subornata, et dixit quod non. Interrogata si deposuit in predictis prece, precio, amore, timore, rancore aut mala voluntate, et dixit quod non. Interrogata si est parentela vel af(f)initate cum dicta Sorore Eulalia, et dixit quod non. Fuit sibi electa, et perseveravit [in eisdem]. Qua deposicione facta, dicta domina Maria foras exivit.

Et vocata dicta domina F(f)rancisca, uxor Petri Truytol, intravit intus dictam cameram que juramentum juravit et deposuit sub forma sequenti; domina (domina) F(f)rancisca, uxor dicti quondam Petri Truytol, testes (Ms.testis) jurata et interrogata, dicere veritatem quam sciat super dicta experimentacione qua(m) fecit una cum dictis aliis mulieribus, consociis suis, absentibus a presenti deposicione

super qua experimentacione fienda. Fuit electa per dictos honorabiles consiliarios, et nominata per dictos Petrum Sayol, et Sororem Eulaliam eius filiam. Et fuit interrogata per dictos reverendum dominum vicarium, et venerabilem iudicem sub forma sequenti; scilicet, si dicta Soror Eulalia Sayola erat virgo, nec si conceperit nec peperit. Et ipsa domina Francisca respondens, dixit "que ella és stada a veura (h)e ragonexer la dita Sor Eulàlia si havia consabut ne inf(f)antat, i que li ha palpades les mamelles, lo ventre, i la natura, i la li [h]a uberta ab la camissa, i dix ella deposant, que aytant com ella conex que la dita Sor Eulàlia no ha aguda paria d'hom, ans és verga, i açò diu que ha conagut per ço com és entrevenguda en examinar semblant cosa en Barchinona.

Generaliter interrogata si fuit instructa, docta, corrupta vel subornata, et dixit quod non. Interrogata si deposuit in predictis prece, precio, amore, timore, rancore aut mala voluntate, et dixit quod non. Interrogata si est de parentela vel af(f)init(t)ate cum dicta Sorore Eulalia, et dixit quod non. Fuit sibi electa et perseveravit in eisdem.

Et factis dictis deposicionibus per predictas dominas mulieres, in continentis predicti reverendus vicarius, venerabilis procurator, et iudex, et dicti honorabili consilarii exiverunt dicta camera; et existentes in dicta taula sive comestorio ubi dicta copia gencium se espectabant, predicti reverendus vicarius, et abbatissa, venerabilis procurator, et iudex, dicti honorabili consilarii, Petri Sayol et Soror Eulalia, et existentes coram multitudine dictarum gencium, requisiverunt me predictum et inf(f)rascriptum notarium quatenus in presencia predictorum omnium, et dicte copie gencium, legere et alta, et intellegibili voce, publicare deposiciones factas per dictas venerabiles mulieres, ut veritas predictorum omnibus manifestarentur.

Quibus sit gestis et requisitis ego, dictus et infrascriptus notarius, ad mandatum et requisicionem predictorum, (et requisicionem) et in presencia dicte copie gencium, processi ad publicandum et legendum, alta et intellegibili voce, deposiciones predictas factas per dictas dominas mulieres prout superius sunt scriptas.

Postea autem, die lune nona mensis julii, anno predicto a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quar[t]odecimo deposuit testes sequens; venerabiles Johannes Modde, bacallarius in medicina, et magister in artibus, civis Vicense, testes juratus et interrogatus tamen per dictum reverendum dominum Petrum de Vilardello, vicarium, qui supra cum omnes alii superius nominati essent a presenti deposicione absentes, dicere veritatem quam sciat super dicta Sorore Eulalia qua[m] vidit et visitavit, et tenuit in cura tempore que fuit infirma, a festo nativitate Domini usque ad festum Resurreccionis Domini, annui presentis, si in isto tempore quo vidit et tenuit ipsam in cura, novit cum dicta Soror Eulalia fuisset pregnans, nec peperisset, nec concepisset.

Et dictus venerabilis Johannes Modde, testis predictus, iuravit; predictum reverendum magistrum Petrum dixit quod non per visio, nec orine, nec per palpacionem sive unccionem mamillarum, nec in visu, nec in facie, nec in aliquibus signis apparuit sibi aliquod signum impregnacionis. Dixit eciam dictus testis quod ordinavit eidem Sorori Eulalie in dicta sua infirmitate diversas medicinas fortes lexetturans propter cremorem vidis quem paciebatur assidue, specialiter racione accidentis videlicet constipacionis ventres, ordinavit sibi cristere fortiter accionum racione cuius cristeris. Si dicta Soro[r] Eulalia f(f)uisset pregnans, interfecisset fetum, et multum convaluit dicta Soror Eulalia cum predicto cristeri. Et vidit egestionem quas propter dictum cristere dicta soror expellerat, et nullo modo novit ipsam fore pregnantem.

Generaliter autem interrogatus si fuit instructus, doctus, corruptus vel subornatus, et dixit quod non. Interrogatus si deposuit in predictis prece, precio, amore, timore, rancore aut alia mala voluntate, et dixit quod non. Interrogatus si est de parentela vel af(f)init(t)ate cum dicta Sorore Eulalia, et dixit quod non.

De quibus omnibus et singulis supradictis dum sit, ut premittitur, agebantur tamen predictus venerabilis Jacobus de Nidobono, dictis nominibus Petrus Sayol, et Soror Eulalia eius filia pecierunt et acquisiverunt eius et utriusque ipsorum fieri et tradi, unius et plura, et tot quot petita fuerunt publicum, et seu publica instrumenta persone dictum et inf(f)rascriptum notarium, ad habendum ad hiis memoriam in futurum.

Que fuerunt acta, et per modum predictum subsequuta diebus et mensibus, et anno predictis, presentes scilicet me, dicto et inf(f)rascripto notario et testibus, ut predicatur, subscriptis.

RÉSUMÉ

Cet article veut faire voir les relations compliquées entre les mendiants et le peuple au commencement du xvème siècle et entre les exemples donnés en cet égard, le document transcrit sur les Clarisses est le plus important.

SUMMARY

The focus of this article on the Poor Clares and Franciscans of Vic is the document reproduced as an appendix; together with the other examples given, it reveals some of the problematic relationships between the citizens and mendicants in fifteenth century Vic.